

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Розвиток політики в Україні – доволі молодій державі з відносно короткою історією державотворення – є досить своєрідним, потребує заповнення багатьох прогалин. Однією з них можна вважати політичну культуру, що є необхідною складовою формування засад демократії та політичної стабільності, і процес синтезу якої ще не завершено. Неоднорідність та непослідовність настроїв у суспільстві, поглядів та переконань українців, не сприяє становленню цього явища. Тема потребує дослідження, оскільки аналітичний підхід до вивчення проблематики української політичної культури посприяє розвитку цього, безумовно, вагомого аспекту політології. Значний вплив на виникнення суперечностей у цьому питанні належить історичному та соціальному чинникам організації норм співіснування й взаємодії різних політичних суб'єктів. Закономірності перебігу історичних подій, відсутність досконалої системи правління й державотворення, залежність від політичних ситуацій міжнародної арени є передумовами проблематики існування політичної культури в Україні. Термін «політична культура» виник ще наприкінці ХХ століття, і був введений американським політологом Г. Алмондом. Згодом це питання вивчалось також українськими політологами, до яких належать В. Андрущенко, В. Полохало, М. Михальченко, І. Курас, С. Рябов та ін. Незважаючи на значний інтерес вчених до цього феномену, залишаються малодослідженими основні суперечності, що виникають у процесі створення політичної культури. **Мета дослідження** – виявити та проаналізувати основні проблеми й суперечності становлення політичної культури в Україні. **Об'єкт дослідження:** проблематика української політичної культури. **Предмет дослідження:** характерні особливості розвитку сучасної політичної культури в Україні. **Завдання дослідження:** проаналізувати природу чинників, що стримують перебіг процесу становлення цього явища; з'ясувати причини виникнення передумов існування суперечностей на історичному, соціальному підґрунті. Політична культура є системою цінностей, переконань, поглядів, а також норм поведінки у взаємовідносинах влади та народу, які впливають на співіснування й діяльність суб'єктів політичного процесу відповідно. Він включає різні компоненти й рівні: культуру ставлення суб'єктів до здійснення політичної влади; культуру електорального процесу; культуру формування політичних і громадсько-політичних інституцій; культуру політичної поведінки; культуру політичної свідомості й спілкування та інші, тобто поширюється на всю сферу політичного життя суспільства [1, с. 158]. Оскільки політичне становище країни має змінний характер та постійно розвивається, то питання політичної культури, як взаємозалежного аспекту, також змінне. Норми й переваги тої чи іншої системи відрізняються завдяки різноманітності типів влади, механізмів державотворення, ідеологічних цінностей. Важливою є й парадигма світосприйняття нації, яка залежить від часового періоду й конкретних територіальних особливостей, притаманних державі, а також зумовлює різні реакції у відповідь на діяльність влади [3, с. 4]. Аналізуючи ці твердження, приходимо до висновку, що політична культура є невід'ємним елементом політичного життя держави. На тлі історичних подій, а саме: довголітньої русифікації, раднізації й реалізації політики колонії, в Україні сформувались посткомуністичні тенденції розвитку. Частику переконань досі займають інертні радянсько-більшовицькі стереотипи щодо влади, що суттєво ускладнює процес становлення демократичних ідеологій. Більше того, політична культура держави роками страждала через зрусифікований стан, комплекс національної меншовартості, нездатність до адекватної оцінки власних національних інтересів. Такі переконання підсилюють аспект схильності розраховувати радше на зовнішню допомогу, ніж на власні сили. На жаль, це суттєво вплинуло на якість суб'єктів політичної діяльності й рівень демократизації політичної культури, що залишається недостатнім у порівнянні з західними країнами [2, с. 136]. Не менш значний вплив на становлення політичної культури має сучасне становище України на міжнародній політичній арені. Відкрита агресія Росії, що розпочалась у 2014 році, відродила національну свідомість громадян. Характер сучасних соціально-політичних процесів дозволяє твердити, що політична культура українського суспільства набуває незалежних, націоналістичних тенденцій. Станом на 2020 рік, частка радикально забарвлених політичних поглядів зменшується, що свідчить про певну циклічність надання пріоритетності переконань. Діаметральна протилежність поглядів і бажань українського народу напряму пов'язана з симбіозом компонентів різних культур, що мали вплив на організацію політичних переконань народу. Орієнтація на приклад Західної Європи зумовлює концентрацію поглядів на демократії, народовладді заради свободи і незалежності. Головною проблемою, що запобігає прогресивному руху в такому напрямку, є недостатньо розвинена громадянська свідомість, невміння конструктивного й перспективного аналізу політичних ситуацій. Обмежуючи свої погляди принципом «держава для громадян, а не громадяни для держави» українці призупиняють розвиток не лише політичної культури як явища, але й внутрішньої політики загалом. Споживацьке ставлення не дає очікуваних результатів, чим зумовлює погіршення ставлення пересічного українця до ситуації, відповідно знову завищує очікування. Не втручаючись в політичне життя, не виявляючи громадської активності, людина не може розраховувати на покращення становища. Відсутність усвідомлення цієї проблеми і є основним чинником її існування. Суперечності на шляху розвитку політичної культури виникають і на соціально-духовному підґрунті. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиції української нації [4, с. 337]. Неорганічність цього феномену ставить під загрозу його існування на необхідному рівні. Варто завважити, що послуговуватись нормами політичної культури повинні не лише пересічні громадяни. Вагомим є, перш за все, приклад обраної влади: саме від її дій залежить побудова взаємовідносин управління держави й населення. У межах традиційної поведінки можновладців можна прослідкувати тенденції демагогії, а саме: наявність популістських гасел, відхід від конструктивної співпраці між політичними силами; продукування обіцянок, які неможливо реалізувати за наявних ресурсів [2, с. 134]. Наслідки таких маніпуляцій є однозначними: втрата довіри до влади сприяє розколу думок громадян та обраних ними представників, що знову поглиблює недовіру до здійснення будь-яких політичних дій. Низький рівень політичної свідомості зумовлює непослідовність надання пріоритетів, а згодом і невміння дотримуватись однозначної – опозиційної чи провладної – думки. Криза очікуваного і наявного поглиблює невдоволення українців, зокрема через очевидну відсутність першочергової чесності держслужбовців. **Висновки.** Таким чином, політична культура є сукупністю поведінкових зразків у сфері взаємодії громадянина та влади. На суперечність у поглядах громадян на цей феномен істотно вплинули історичний та соціально-духовний чинники. Головною проблемою є непослідовність дій, поглядів, бажань народу, і відсутність відкритої, чесною, за засадами демократії, поведінки влади.

Список використаних джерел

1. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / відповід. ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкін. К.: Генеза, 1997. 400 с.
2. Дмитренко М. Г. Особливості сучасної української політичної культури: проблема визначення//Політичний менеджмент 2005. №5. С. 134-138.
3. Деркач Ж. В. Політична культура як інтегральна характеристика процесу формування і розбудови держави: автореф. дис. канд. істор. наук/ Деркач Ж. В.; Університет внутрішніх справ України Х., 1999. 20 с.
4. Розенфельд Ю.М., Герасіна Л.М., Осипова Н.П. Політична культура сучасної України//Політологія: підручник Х.: Право, 2001. 415 с.